

Judikatūras krājums

Lieta C-582/21

FY

pret

Profi Credit Polska S.A. w Bielsku Białej

(*Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie* lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Tiesas spriedums (virspalāta) 2024. gada 9. aprīlī

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Savienības tiesību principi – LES 4. panta 3. punkts – Lojālas sadarbības princips – Procesuālā autonomija – Līdzvērtības un efektivitātes principi – Valsts tiesību atbilstīgas interpretācijas princips – Valsts tiesību akti, kuros ir paredzēts ārkārtas pārsūdzības līdzeklis, kas ļauj atjaunot civilprocesu, kurš pabeigts ar galīgu spriedumu – Pamati – Vēlāk pieņemts Konstitucionālās tiesas nolēmums, ar kuru valsts tiesību norma, uz kuru pamatojoties šis spriedums ir pasludināts, ir atzīta par nesaderīgu ar Konstitūciju – Iespējas veikt procesuālas darbības liegšana tiesību pārkāpuma dēļ – Šī tiesību aizsardzības līdzekļa plaša piemērošana – Apgalvotais Savienības tiesību pārkāpums, kas izriet no vēlāka Tiesas sprieduma par šo tiesību interpretāciju atbilstoši LESD 267. pantam – Direktīva 93/13/EEK – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos – Aizmugurisks spriedums – Līguma noteikumu negodīguma vērtējuma neveikšana pēc savas ierosmes

1. *Dalībvalstis – Pienākumi – Tiesību aizsardzības līdzekļu, kas vajadzīgi efektīvas tiesību aizsardzības tiesā nodrošināšanai, paredzēšana – Dalībvalstu pienākums paredzēt ārkārtas tiesību aizsardzības līdzekļus, kas ļautu pēc prejudiciāla nolēmuma par interpretāciju pasludināšanas atjaunot tiesvedību, kura pabeigta ar galīgu spriedumu – Neesamība (LES 19. panta 1. punkta otrā daļa)*

(skat. 34. un 35. punktu)

2. *Dalībvalstis – Pienākumi – “Res judicata” spēks – Līdzvērtības un efektivitātes principi – Dalībvalsts konstitūcijas pārkāpums ar tādu valsts tiesību normu, uz kuru balstīts spriedums, kas ir stājies likumīgā spēkā – Valsts tiesībās paredzēts ārkārtas pārsūdzības līdzeklis, kas ļauj panākt ar galīgu spriedumu pabeigtas tiesvedības atjaunošanu – Valsts tiesas pienākums attiecināt šo tiesību aizsardzības līdzekli uz tādiem Savienības tiesību pārkāpumiem, kas konstatēti Tiesas spriedumā – Neesamība (LES 4. panta 3. punkts; LESD 267. pants)*

(skat. 41., 43.–58., 59. punktu un rezolutīvās daļas 1. punktu)

3. *Patērētāju aizsardzība – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos – Direktīva 93/13 – Valsts tiesas pienākums pēc savas iniciatīvas pārbaudīt tās vērtējumam iesniegta nolīguma noteikuma negodīgumu – Procesuāla tiesību norma, kas ir jāievēro valsts tiesu iestādēm (Padomes Direktīva 93/13)*

(skat. 66. punktu)

4. *Patērētāju aizsardzība – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos – Direktīva 93/13 – Līdzekļi, lai novērstu turpmāku negodīgu noteikumu izmantošanu – Procesuālā autonomija – Prettiesiska iespējas veikt procesuālas darbības liegšana lietas dalībniekam tiesību pārkāpuma dēļ – Valsts tiesībās paredzēts ārkārtas pārsūdzības līdzeklis, kas ļauj panākt ar galīgu spriedumu pabeigtas tiesvedības atjaunošanu – Aizmugurisks spriedums, ar ko pieteikums par piedziņas veikšanu apmierināts, neizvērtējot attiecīgā līguma noteikumu negodīgumu – Līdzvērtības princips, kurš nevar likt atzīt tiesības uz tiesvedības atjaunošanu šajā situācijā – Efektivitātes principa ievērošana – Procesuālie noteikumi, kas nepieciešami, lai varētu nodrošināt patērētāja tiesību aizsardzību (Padomes Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts)*

(skat. 71., 73.–76. un 84. punktu un rezolutīvās daļas 1. punktu)

Rezumējums

Izskatot *Sąd Okręgowy Warszawa-Praga*¹ (Varšavas-Prāgas apgabaltiesa, Polija) lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, Tiesa, skatot lietu virspalātā, interpretē LES 4. panta 3. punktu², līdzvērtības principu un valsts tiesību atbilstīgas interpretācijas principu saistībā ar patērētāju aizsardzību pret negodīgiem līguma noteikumiem situācijā, kad valsts tiesa, kas ar galīgu aizmugurisku spriedumu ir apmierinājusi pārdevēja vai piegādātāja prasību, kas pamatota ar līgumu, kurš ir noslēgts ar patērētāju, nav pēc savas ierosmes pārbaudījusi iespējamu negodīgu noteikumu esamību šajā līgumā, neizpildīdama Direktīvā 93/13³ paredzētos pienākumus.

Pamatlietā FY noslēdza patēriņa kredītlīgumu ar *Profi Credit Polska S.A.*, kas ir kredītiestāde. Aizdevuma atmaksa tika nodrošināta, izsniedzot blanko vekseli, ko parakstīja FY un vēlāk aizpildīja *Profi Credit Polska*.

Pēc tam *Profi Credit Polska* cēla prasību kompetentajā pirmās instances tiesā, lai panāktu atmaksājamā kredīta atlikuma un procentu samaksu. Prasības pieteikumam tika pievienots tikai minētais vekselis un paziņojums par attiecīgā kredītlīguma izbeigšanu. Pats kredītlīgums netika iesniegts.

¹ Turpmāk tekstā – “iesniedzējtiesa”.

² Šajā tiesību normā ir nostiprināts lojālas sadarbības princips, atbilstoši kuram detalizēti procesuāli noteikumi prasībām, kas paredzētas, lai aizsargātu tiesības, kuras tiesību subjektiem ir noteiktas Savienības tiesībās, nedrīkst būt nelabvēlīgāki par noteikumiem, kas attiecas uz līdzīgām valsts tiesībās balstītām prasībām (līdzvērtības princips), nedz arī padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt to tiesību izmantošanu, kas piešķirtas ar Savienības tiesību sistēmu (efektivitātes princips).

³ Padomes Direktīva 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.). Šīs direktīvas 6. panta 1. punktā tostarp ir noteikts, ka dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam. Tās 7. panta 1. punktā dalībvalstīm ir uzlikts pienākums paredzēt adekvātus un efektīvus līdzekļus, “lai novērstu negodīgu noteikumu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos”.

Pirmās instances tiesa pasludināja aizmugurisku spriedumu, piespriežot FY samaksāt *Profi Credit Polska* vekseli norādīto summu, pieskaitot likumiskos nokavējuma procentus, pamatojoties tikai uz minēto vekseli un prasības pieteikumā ietvertajiem apgalvojumiem.

FY neiesniedza iebildumus pret aizmugurisku spriedumu, un tas kļuva galīgs pēc paredzētā termiņa beigām.

Uzskatot, ka pirmās instances tiesa, apmierinādama *Profi Credit Polska* prasību, pamatojoties uz tās izsniegto vekseli, nav ņēmusi vērā Direktīvu 93/13, kā to interpretējusi Tiesa⁴, jo tā nepārbaudīja kredītliguma noteikumu iespējamo negodīgumu, it īpaši attiecībā uz izmaksām, kas nav saistītas ar kredīta procentiem, FY iesniedza šai tiesai lūgumu atjaunot tiesvedību.

Tā kā FY lūgums tika noraidīts, tā iesniedza apelācijas sūdzību iesniedzējtiesā.

Uzskatīdama, ka saistībā ar to, ka pirmās instances tiesa nav izvērtējusi ne kredītligumu, ne tajā ietvertu noteikumu iespējamo negodīgumu, ar aizmugurisko spriedumu, iespējams, ir pārkāpta Direktīva 93/13, kā to ir interpretējusi Tiesa, iesniedzējtiesa jautā, vai Savienības tiesībās tai nav noteikts pienākums apmierināt FY iesniegto lūgumu atjaunot tiesvedību, lai arī FY nav izvirzījusi iebildumus pret aizmugurisko spriedumu.

Minētā tiesa it īpaši vēlas noskaidrot, vai Savienības tiesības tai liek interpretēt plaši valsts procesuālās tiesību normas, kurās ir paredzēts ārkārtas tiesību aizsardzības līdzeklis, kas ļauj tiesību subjektam lūgt atjaunot ar galīgu spriedumu pabeigtu tiesvedību. Valsts tiesībās šādu pieteikumu var apmierināt tostarp tad, ja valsts tiesību normu, uz kuru pamatojas attiecīgajā tiesvedībā, valsts konstitucionālā tiesa vēlāk ir atzinusi par nesaderīgu ar valsts konstitūciju vai citu augstāka juridiskā spēka normu vai ja attiecīgajai pusei tiesību pārkāpuma dēļ tikusi nelikumīgi atņemta iespēja veikt procesuālās darbības⁵.

Iesniedzējtiesas pirmā jautājuma mērķis ir noskaidrot, vai lojālas sadarbības pienākums un līdzvērtības princips prasa, lai pirmais no šiem ārkārtas tiesību aizsardzības līdzekļiem ļautu lūgt atjaunot procedūru, kas pabeigta ar galīgu spriedumu, arī tad, ja no prejudiciāla nolēmuma par Savienības tiesību interpretāciju, ko Tiesa ir pasludinājusi⁶ pēc šāda galīgā sprieduma, izriet, ka tas ir balstīts uz valsts tiesību normu, kas nav saderīga ar Savienības tiesībām. Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai atbilstīgas interpretācijas princips tai liek interpretēt valsts tiesību normu, kurā ir paredzēta iespēja lietas dalībniekam lūgt atjaunot tiesvedību, kas pabeigta ar galīgu spriedumu, ja tiesību pārkāpuma dēļ tai ir tikusi liegta iespēja veikt procesuālas darbības, tā, lai tās piemērošanas jomā iekļautu tādu situāciju kā pamatlietā aplūkotā.

Tiesas vērtējums

Par pirmo jautājumu

Norādījusi, ka tiesību uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā ievērošana nenozīmē, ka dalībvalstīm ir jāparedz ārkārtas tiesību aizsardzības līdzekļi, kas ļautu atjaunot tiesvedību, kura pabeigta ar galīgu spriedumu, pamatojoties uz prejudiciālu nolēmumu par interpretāciju, Tiesa uzsver *res judicata* principa nozīmi Savienības tiesību sistēmā un valstu tiesību sistēmās. Tā kā nav Savienības

⁴ Spriedums, 2018. gada 13. septembris, *Profi Credit Polska* (C-176/17, EU:C:2018:711).

⁵ Kā tas būtībā ir paredzēts attiecīgi Polijas Civilprocesa kodeksa 401.¹ pantā un 401. panta 2. punktā.

⁶ Turpmāk tekstā – “prejudiciālais nolēmums par interpretāciju”.

tiesiskā regulējuma attiecīgajā jautājumā, šī principa īstenošanas kārtība ir jānosaka dalībvalstu tiesību sistēmās saskaņā ar šo valstu procesuālās autonomijas principu, tomēr ievērojot līdzvērtības un efektivitātes principus.

Tad, ja piemērojamie valsts procesuālie noteikumi paredz iespēju, ka ar zināmiem nosacījumiem valsts tiesa pārskata nolēmumu ar *res judicata* spēku, lai padarītu situāciju saderīgu ar valsts tiesībām, tad atbilstoši līdzvērtības un efektivitātes principiem ir jāizvēlas šāda iespēja, ja ir izpildīti minētie nosacījumi, lai tiktu atjaunota attiecīgās situācijas saderība ar Savienības tiesībām. It īpaši valsts tiesai atbilstoši valsts tiesībās piemērojamajiem procesuālajiem noteikumiem attiecībā uz prasībām ir jāpārbauda, vai līdzvērtības princips ir ievērots, ņemot vērā attiecīgo prasību priekšmetu, cēloni un būtiskos elementus.

Šajā lietā šī pārbaude nozīmē, ka ir jāizvērtē, vai tad, ja valsts tiesībās tiesību subjektiem ir piešķirtas tiesības lūgt atjaunot tiesvedību, kas pabeigta ar galīgu spriedumu, kurš ir pamatots ar valsts tiesību normu, kas vēlākā *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucionālā tiesa)⁷ nolēmumā atzīta par nesaderīgu [ar Polijas Konstitūciju], tiesību subjektiem ir jāatzīst līdzvērtīgas tiesības tad, ja no prejudiciālā nolēmuma par interpretāciju, kas pasludināts pēc šāda galīga sprieduma, izriet, ka šis spriedums ir balstīts uz valsts tiesību normu, kas nav saderīga ar Savienības tiesībām.

Šādas pārbaudes rezultātā ir jānosaka, vai var konstatēt līdzvērtību starp abiem šiem nolēmumu veidiem.

Šajā ziņā Tiesa it īpaši norāda, ka Konstitucionālās tiesas nolēmumos ir ietverts konstatējums par attiecīgās valsts tiesību normas nesaderību, kuras dēļ nav jāpieņem turpmāks tiesas nolēmums un kuras rezultātā minētajai tiesību normai tiek atņemts saistošais spēks un tā tiek izslēgta no valsts tiesību sistēmas, un tā tiešās sekas ir tādas, ka tiek atņemts juridiskais pamats galīgajam spriedumam, kas tika pasludināts, pamatojoties uz minēto tiesību normu.

Prejudiciālie nolēmumi par interpretāciju atšķiras no Konstitucionālās tiesas nolēmumiem, jo, interpretējot Savienības tiesības, Tiesa neņem tieši par iespējamu valsts tiesību normas nesaderību ar Savienības tiesībām. Lai gan Tiesas uzdevums ir sniegt saistošu Savienības tiesību interpretāciju, sekas, kas no šīs interpretācijas izriet attiecībā uz konkrēto gadījumu, ir valsts tiesu kompetencē. Tā kā prejudiciālā nolēmuma tiesvedībai ir raksturīgs skaidrs funkciju sadalījums starp valsts tiesām un Tiesu, tikai valsts tiesas kompetencē ir interpretēt un piemērot valsts tiesības, piemēram, izskatāmajā lietā piemērot interpretāciju, kuru Tiesa sniegusi, atbildot uz iesniedzējtiesas iesniegto lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

Līdz ar to, ja ar valsts procesuālo tiesību normu ieviests ārkārtas tiesību aizsardzības līdzeklis ļauj tiesību subjektam lūgt atjaunot tiesvedību, kas pabeigta ar galīgu spriedumu, atsaucoties uz vēlāku attiecīgās dalībvalsts konstitucionālās tiesas nolēmumu, ar kuru konstatēta tādas valsts tiesību normas neatbilstība šīs dalībvalsts konstitūcijai, uz kuras pamata ir pasludināts šis spriedums, LES 4. panta 3. punkts un līdzvērtības princips neprasa, lai minētais tiesību aizsardzības līdzeklis būtu pieejams arī saistībā ar atsauci uz prejudiciālu nolēmumu par interpretāciju⁸.

Par otro jautājumu

⁷ Šī tiesa turpmāk tekstā tiek apzīmēta kā "Konstitucionālā tiesa". Lēmumi, ar kuriem Konstitucionālā tiesa konstatē valsts tiesību normas neatbilstību Polijas Konstitūcijai vai citai augstāka juridiskā spēka tiesību normai vai noteiktai šādas tiesību normas interpretācijai, turpmāk tekstā tiek saukti par "Konstitucionālās tiesas nolēmumiem".

⁸ Ja vien šāda konstitucionālās tiesas nolēmuma konkrētās sekas attiecībā uz valsts tiesību normu vai tās interpretāciju, ar kuru ir pamatots minētais galīgais spriedums, tieši neizriet no šī nolēmuma.

Tiesa vispirms atgādina: tā kā vienīgi valsts tiesu kompetencē ir interpretēt valsts tiesības, iesniedzējtiesai ir jāizvērtē, vai, ņemot vērā atbilstīgas interpretācijas principa robežas, ko veido vispārējie tiesību principi, un neiespējamību veikt *contra legem* interpretāciju, attiecīgā valsts tiesību norma, kas ļauj atjaunot ar galīgu spriedumu pabeigtu tiesvedību tad, ja attiecīgajam lietas dalībniekam tiesību pārkāpuma dēļ bija liegta iespēja veikt procesuālas darbības, var tikt interpretēta plaši, aptverot tādu situāciju kā pamatlietā aplūkotā saistībā ar šo tiesvedības atjaunošanas pamatu.

Tomēr Tiesai ir jāsniedz šai tiesai dažas lietderīgas norādes, ņemot vērā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ietverto informāciju.

It īpaši Tiesa norāda, ka tiesvedība pirmās instances tiesā ir jāizvērtē kopumā, ņemot vērā ne tikai to, ka aizmuguriskais spriedums ir pasludināts, tiesai pēc savas ierosmes nepārbaudot ar FY noslēgtā kredītīguma noteikumu iespējamo negodīgumu, bet arī procesuālos noteikumus, kas attiecas uz tiesību celt iebildumus pret šādu spriedumu īstenošanu.

Tādējādi iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai pamatlietā aplūkotie noteikumi var “lietas dalībniekam liegt iespēju veikt procesuālas darbības tiesību pārkāpuma dēļ” attiecīgās valsts tiesību normas izpratnē, tā kā tie neļauj nodrošināt to tiesību ievērošanu, kuras patērētājam izriet no Direktīvas 93/13.

Turklāt Tiesa norāda, ka tiesību atjaunot tiesvedību, kas pabeigta ar galīgu spriedumu, atzīšana atbilstoši valsts tiesību atbilstīgas interpretācijas principam nav vienīgais līdzeklis, kas tādos apstākļos kā pamatlietā var garantēt patērētājam Direktīvā 93/13 paredzēto aizsardzību.

Dalībvalstu pienākums nodrošināt to tiesību efektivitāti, kuras tiesību subjektiem izriet no Savienības tiesībām, ietver prasību nodrošināt efektīvu tiesību aizsardzību tiesā, kas it īpaši attiecas uz to tiesā celto prasību procesuālajiem noteikumiem, kas balstītas uz šādām tiesībām. Tādējādi, lai gan procesuālie noteikumi, kas reglamentē tiesību iesniegt iebildumus pret aizmugurisku spriedumu īstenošanu, neļauj nodrošināt to tiesību ievērošanu, kas patērētājiem izriet no Direktīvas 93/13, šī procedūra neatbilst patērētāju tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību.

Tādēļ tad, ja iesniedzējtiesa uzskatītu, ka tās iecerētā plašā interpretācija nav iedomājama, tādām patērētājam kā FY būtu jābūt citam tiesību aizsardzības līdzeklim, lai viņam faktiski tiktu garantēta Direktīvā 93/13 paredzētā aizsardzība.

Šādā situācijā efektivitātes princips prasa, lai Direktīvā 93/13 garantēto tiesību ievērošana tiktu nodrošināta aizmuguriska sprieduma izpildes procedūrā vai pat pēc tās beigām. Ja izpildes procedūra ir beigusies, patērētājam pēc tam – atsevišķā procesā – ir jābūt iespējai norādīt uz līguma noteikumu negodīgumu, lai efektīvi un pilnā apmērā īstenotu šajā direktīvā paredzētās tiesības ar mērķi saņemt atlīdzinājumu par šo noteikumu piemērošanas rezultātā nodarīto mantisko kaitējumu.